

Isaac
Asimov

NADAVĚ a ŘÍŠE

ARGO
TRITON

Isaac Asimov
Nadace a Říše

Z anglického originálu *Foundation and Empire*, vydaného nakladatelstvím Grafton Books v Londýně roku 1991, přeložil Viktor Janiš.

Ilustrace na obálce Michael Whelan.

Sazba Petr Teichmann.

Grafická úprava obálky Lukáš Tuma.

Odpovědný redaktor Miloš Urban.

Technický redaktor Milan Dorazil.

Jazyková redaktorka Hana Musilová.

V roce 2021 vydal Stanislav Juhaňák – Triton,
jako svou 2668. publikaci, 627. svazek edice Trifid
a nakladatelství ARGO,

jako svou 4647. publikaci, 8. svazek edice Fantastika.

Vytiskla tiskárna Akcent.

Vydání čtvrté, v tomto překladu třetí, v Argu a v Tritonu druhé.

ISBN 978-80-7553-918-2 (Juhaňák, Stanislav – Triton)

ISBN 978-80-257-3544-2 (Argo)

Knihy nakladatelství Triton si můžete za zvýhodněnou cenu
objednat na www.tridistri.cz.

Knihy nakladatelství Argo distribuuje knižní velkoobchod
Kosmas, e-mail: odbyt@kosmas.cz, www.firma.kosmas.cz.
Knihy je možno zakoupit také v internetovém knihkupectví
www.kosmas.cz

Prolog

Galaktická říše upadala.

Byla to kolosální říše o miliónech planet rozkládajících se od jednoho ramene mohutné dvojité spirály Mléčné dráhy po druhé. I její pád byl kolosální – a dlouhý, jak už to u pádů z výšin bývá.

Říše upadala dlouhá staletí, než si tohoto procesu se všemi jeho důsledky povšiml jeden člověk. Byl jím Hari Seldon, muž, který představoval jedinou jiskru tvůrčího úsilí na pozadí narůstajícího úpadku. To on vyvinul a přivedl k dokonalosti sociologickou disciplínu zvanou psychohistorie.

Psychohistorie se nesoustředila na člověka, ale na masy. Tato věda zkoumala davy, miliardové davy. Byla s to odhadnout reakce na podněty se zhruba stejnou přesností, s níž by méně významná věda popsala dráhu odražené kulečnickové koule. Reakce jediného člověka nebylo možné předpovědět žádným stávajícím matematickým modelem, ale reakce miliardy lidí, to už bylo něco jiného.

Hari Seldon zmapoval společenské a ekonomické trendy své doby a z grafů vyčetl pokračující a stále se zrychlující pád civilizace a posléze období třiceti tisíc let, které musí uplynout, než se z popela vynoří vratká nová Říše.

Na zastavení pádu již bylo pozdě, ale na zkrácení nadcházejícího období barbarství ještě ne. Seldon na „opačných koncích galaxie“ založil dvě Nadace a umístil je tak, aby do sebe události jednoho krátkého tisíciletí zapadly a z jejich vzájemného působení rychleji povstala silnější a stabilnější Druhá říše.

Nadace vyprávěla příběh jedné ze dvou Nadací v prvních dvou staletích od jejího vzniku. První Nadace byla založena jako kolonie technicky orientovaných vědců na Terminu, planetce na samém konci jednoho ze spirálních ramen galaxie. Daleko od bouřlivých událostí v Říši dávali dohromady

univerzální souhrn vědomostí, takzvanou Galaktickou encyklopedii, v blahé nevědomosti o tajném poslání, které jim tehdy již mrtvý Seldon přisoudil.

S pokračujícím rozkladem Říše padly její vnější oblasti do rukou nezávislých „králů“, kteří pro Nadaci představovali hrozbu. Pod vedením Salvora Hardina, prvního starosty Nadace, se však podařilo poštvat jedny drobné vládce proti druhým a Nadace si udržela vratkou nezávislost. Mezi světy, v nichž věda postupně upadala a které začaly spoléhat na uhlí a ropu, získali představitelé Nadace jako jediní vlastníci atomové energie dokonce rozhodující vliv. Nadace se stala „náboženským“ centrem sousedních království.

Meziplanetární obchod brzy zatlačil encyklopedické aktivity do pozadí. Kupci z Nadace nabízeli přístroje založené na atomové technologii, které by vzhledem k jejich miniaturizaci nedokázala napodobit ani Říše v dobách svého největšího rozkvětu, a brázdili při tom periferii galaxie stovky světelných let od Nadace.

Pod Hoberem Mallowem, prvním z obchodních magnátů, vyvinula Nadace techniky ekonomického boje a s jejich pomocí porazila Korellskou republiku, přestože ji materiálně podporovala jedna z vnějších provincií zbytku Říše.

Na sklonku těch dvou staletí byla Nadace nejsilnějším státem galaxie – až na Říši, která se zkoncentrovala v ústřední třetině Mléčné dráhy a doposud ovládala tři čtvrtiny obyvatelstva a bohatství ve vesmíru.

Zdálo se tedy nevyhnutelné, že příště již Nadace bude muset čelit poslednímu úderu skomírající Říše.

Bylo nutné uvolnit cestu pro bitvu mezi Nadací a Říší.

Část první

Generál

Hledání kouzelníků

BEL RIOSE ... *Za svou relativně krátkou kariéru si Riose vysloužil přízvisko „Poslední vojevůdce Říše“, a to po zásluze. Z analýzy jeho tažení se ukazuje, že se jako stratég zcela vyrovnal Peurifoyovi a že ho co do vůdcovských schopností patrně i převyšoval.*

Vzhledem k tomu, že se narodil v dobách úpadku Říše, bylo pro něj prakticky nemožné vyrovnat se Peurifoyovi coby dobyvatel. Svou šanci však dostal, když se jako první z říšských generálů v přímé konfrontaci postavil Nadaci...

GALAKTICKÁ ENCYKLOPEDIE*

Bel Riose cestoval bez vojenského doprovodu, což se rozhodně neslučovalo s požadavky dvorské etikety na náčelníka flotily, notabene flotily umístěné ve stále ještě vzpurně naladěné hvězdné soustavě na pomezí Galaktické říše.

Ale Bel Riose byl mladý a energický – dost energický na to, aby ho střízlivý a vypočítavý dvůr vyslal tak daleko ke kraji vesmíru, jak jen bylo možné – a k tomu ještě zvědavý. Podivné a nepravděpodobné zvěsti, které stovky lidí s notnou dávkou nadsázky dávaly k lepšímu a jež byly tisícům dalších alespoň matně povědomé, oslovovaly poslední rys jeho povahy, zatímco možnost riskantního vojenského podniku nedávala spát těm prvním dvěma. A jejich kombinace byla neodolatelná.

* Všechny citace z *Galaktické encyklopedie*, jež zde se svolením nakladatele reprodukuje, pocházejí ze sto šestnáctého vydání z roku 1020 EN, které vyšlo péčí Nakladatelství Galaktické encyklopedie na Terminu.

Vystoupil z ošumělého zrekvírovaného vozidla, zamířil k zašlému sídlu a u něj si počkal. Fotobuňka u vchodu ho zaregistrovala, ale dveře samotné se otevřely ručně.

Bel Riose se na starého pána usmál. „Jmenuji se Riose –“

„Já jsem vás poznal.“ Stařec, kterého návštěva rozhodně nevyvedla z míry, zůstal stát upjatě na místě. „Co vás sem přivádí?“

Riose pokorně ustoupil o krok vzad. „Přicházím v míru. Jste-li Ducem Barr, rád bych si s vámi promluvil, budete-li tak laskav.“

Ducem Barr ukročil stranou a stěny uvnitř najednou ožily. Generál vešel do plného denního světla.

Dotkl se stěny pracovny a pak se zadíval na konečky svých prstů. „Vy tu na Siwenně máte tohle?“

Barr se vlašně usmál. „Myslím, že nikde jinde se s tím nesetkáte. Sám si to podomácku opravuji. Musím se vám omluvit za to, jak jsem vás nechal čekat u dveří. Automatika sice zaregistruje přítomnost návštěvníka, ale dveře už otevřít nedokáže.“

„Na to už vaše kutilské dovednosti nestačí?“ otázal se generál lehce výsměšně.

„Ne, ony už se totiž nedají sehnat součástky. Buďte tak hodný a posaďte se, pane. Pijete čaj?“

„Na Siwenně? Milý pane, nepít čaj je tu společensky neúnosné.“

Starý patricij se tiše vzdálil, s pomalou úklonkou, která byla dědictvím po obřadných způsobech někdejší aristokracie z lepších časů minulého století.

Riose pohledem sledoval odcházející postavu a jeho vlastní strojená uhlazenost začala dostávat trhliny. Vzdělání měl čistě vojenské, o jeho zkušenostech platilo totéž. Mnohokrát čelil smrti, jak se banálně říká, po každé to ale byla smrt důvěrně známé a hmatatelné povahy. Proto také není nic rozporuplného na skutečnosti, že zbožňovanému hrdinovi Dvacáté flotily v náhle zatuchlé atmosféře starobylé místnosti zatrnulo.

Generál v malých černých krabičkách z falešné slonoviny, které zaplňovaly police, rozpoznal knihy. Jejich názvy mu nic neříkaly. Odhadoval, že velká aparatura na konci místnosti je přístroj, který na požádání promění knihy do audiovizuální podoby. V životě ještě ani jeden neviděl běžet, ale slyšel o nich.

Jednou mu někdo vykládal, že dávno, ve zlatých dobách, kdy Říše byla synonymem pro celou galaxii, mělo takové přístroje – a stejné řady knížek – devět domácností z deseti.

Dnes ale bylo nutné střežit hranice; knihy byly pro starce. A všechny ty historiky o starých časech byly beztak zpoloviny vybájené. Víc než zpoloviny.

Hostitel přinesl čaj a Riose se posadil. Ducem Barr pozvedl šálek. „Na vaši počest.“

„Děkuji. Na vaši.“

„Říká se o vás, že jste mladý,“ prohodil Ducem Barr rozšafně. „Pětatřicet?“

„Skoro jste se trefil. Čtyřiatřicet.“

„V tom případě,“ pokračoval Barr tiše, leč důrazně, „vám musím hned na uvítanou oznámit, že tu nevedu žádné amulety, lektvary ani nápoje lásky. Rovněž nejsem ani v nejmenším s to ovlivnit náklonnost jakékoli mladé dámy, v níž jste snad našel zalíbení.“

„Věřte mi, že v tomto ohledu mi není třeba žádných pomůcek.“ Ne-pirateltná samolibost v generálově tónu byla podbarvena pobavením. „Žádají po vás lidé takové služby často?“

„Dost často. Neinformovaná veřejnost má bohužel sklon plést si vědu s magií a zdá se, že v milostném životě je magických zásahů třeba nejvíce.“

„To mi připadá celkem přirozené. Já jsem ale jiný. Já si vědu nespojuji s ničím jiným než s prostředky, s jejichž pomocí je možné zodpovídat obtížné otázky.“

„Můžete se mýlit stejně jako oni...“ odušil Siweňan zasmušile.

„To se teprve ukáže.“ Mladý generál postavil hrníček do zvonovitého pouzdra, aby se znovu naplnil. Barr mu nabídl aromatickou kapsli a Bel Riose ji vhodil do nádobky, až trochu čaje vystríčklo. „Pak mi tedy, patri-ciji, řekněte, co jsou ti kouzelníci zač? Ti skuteční.“

Ten dávno neužívaný titul Barra překvapil. „Žádní kouzelníci neexistují.“

„Ale lidé o nich mluví. Siwenna je zkazek o nich plná. Kolem nich se tvoří kulty. A existuje jistá zvláštní souvislost mezi nimi a těmi skupinami vašich krajanů, které sní a žvaní o dávných časech a takzvané svobodě a autonomii. To by nakonec mohlo ohrozit bezpečnost státu.“

Starý muž zavrtěl hlavou. „Proč se ptáte mě? Cítíte ve vzduchu vzpou-ru a mě pokládáte za jejího vůdce?“

Riose pokrčil rameny. „To ani omylem. Ne že bych tu myšlenku pokládal za naprosto směšnou. Váš otec byl ve své době ve vyhnanství, vy jste zase býval vlastenec a šovinista. Zmiňovat se o tom je ode mě jakožto od hosta netaktní, ale kvůli mému poslání je to nutné. A nějaké spiknutí – dnes? O tom bych si dovilil pochybovat. Za tři generace se podařilo duch vzpoury ze Siweňanů vymlátit.“

„Budu tedy stejně netaktní hostitel jako vy host,“ odpověděl starý pán ztěžka. „Připomenu vám, že jeden vícekrát si o apatických Siweňanech kdysi myslel totéž. To na rozkaz vícekrát se z mého otce stal chudák na útěku, z mých bratří mučedníci a moje sestra spáchala sebevraždu. A přece titíž otroctví Siweňané připravili vícekrátli sdostatek hrůzostrašnou smrt.“

„Ach ano, a tady takřka narazíte na něco, co jsem sám chtěl komentovat. Už tři roky není pro mne smrt toho vícekrátle žádná tajemství. Ve své osobní stráži měl mladíka, který vyvíjel zajímavou činnost. Tím vojákem jste byl vy, ale podle mě není třeba zacházet do detailů.“

Barr se na chvíli odmlčel. „To ani v nejmenším. Co navrhuje?“

„Abyste mi odpověděl na otázky.“

„Ne pod tlakem výhrůžek. Jsem starý, ale ne tak starý, aby mi na životě nějak zvlášť sešlo.“

„Milý pane, doba je zlá,“ odušil Riose, „a vy máte děti a přátele. Máte zemi, kterou jste v minulosti zahrnul frázemi plnými lásky a pošetilosti. No tak, kdybych se rozhodl použít sílu, nevybral bych si tak špatný terč jako vás.“

„Co chcete?“ otázal se Barr studeně.

„Poslouchejte, patriciji,“ odpověděl mu Riose s prázdným hrníčkem v ruce. „Žijeme v době, kdy ti nejúspěšnější vojáci mají za úkol organizovat přehlídky, které se o svátcích proplétají pozemky kolem císařského paláce, nebo eskortovat blyštivé jachty, které odvázejí Jeho císařskou Jasnost na letní planety. Já... já jsem to nikam nedotáhl. Ve svých čtyřiatřiceti jsem to nikam nedotáhl a taky to nikam nedotáhnu. Já totiž, abyste věděl, rád bojuju.“

A proto mě poslali sem. U dvora jsem těžko zvladatelný. Nedokážu se přizpůsobit etiketě. Urážím hejsky a lordy admirály, na druhou stranu

jsem příliš dobrý velitel lodí a mužů, aby se mnou udělali krátký proces a vystřelili mě do vakua. Místo toho mě tedy poslali na Siwennu. Je to pohraniční planeta a vzpurná a chudá provincie. Je hodně daleko, dost daleko, aby je to všechny uspokojilo.

A tak tu hniju. Lidé se tu nebouří, takže nemůžu potlačovat žádná povstání, a ani pomezní vícekrálové se už hodně dlouho nevzepřeli říšské vládě, přinejmenším ne od té doby, co nebožtík otec Jeho císařského Veličenstva, jenž se tak slavně zapsal do historie, exemplárně potrestal Mountela z Paramaye.“

„Byl to silný císař,“ zamumlal Barr.

„Ano, a takových potřebujeme více. Nezapomínejte, že on je můj pán. To jeho zájmy chráním.“

Barr lhotejně pokrčil rameny. „Jak se tohle všechno vztahuje k našemu tématu?“

„To vám hned stručně vyložím. Ti čarodějové, o nichž jsem se zmínil, přicházejí z neznáma – z neznáma za pohraničními hlídkami, kde jsou hvězdy řídce roztroušené –“

„*Kde hvězdy jsou řídce roztroušené,*“ ocitoval Barr, „*a odkud čiší vesmírný chlad.*“

„To má být poezie?“ zamračil se Riose. Verše, byť volné, mu v tom okamžiku připadaly nevhodné. „Každopádně jsou z periferie – tedy z jediné oblasti, kde mám povoleno bojovat k větší slávě císaře...“

„A posloužit tak zájmům Jeho císařské Výsosti a při tom uspokojit svou vášeň pro boj na úrovni.“

„Přesně tak. Ale musím vědět, kde bojovat, a v tom mi můžete pomoci.“

„Jak to víte?“

Riose nonšalantně uždíbl kousek koláčku. „Protože už tři roky jdu po stopě každé fámy, každého mýtu, každého náznamu, co se těch kouzelníků týče – a z celé knihovny informací, kterou jsem shromáždil, zůstávají nezpochybněná, a proto pravdivá pouze dvě fakta. Za prvé, že kouzelníci přicházejí z okraje galaxie naproti Siwenně, a za druhé, že se váš otec kdysi setkal s živým a skutečným čarodějem a mluvil s ním.“

Letitý Siweňan na Riose ani nemrkl, a tak generál pokračoval: „Radši byste mi měl říct, co víte –“

„Bylo by zajímavé seznámit vás s jistými fakty,“ odušil Barr zamyšleně. „Mohl by to být hezký psychohistorický experiment.“

„Jaký že experiment?“

„Psycho-historický.“ Na staříkově úsměvu bylo cosi nepříjemného. „Radši si dejte další čaj,“ dodal rázně. „Udělám vám menší přednášku.“

Pohodlně se pohroužil do měkkého čalounění křesla. Světlo zdí se ztlumilo až na růžovo-slونovinový svit, který zjemnil i vojákův ostře řezaný profil.

Ducem Barr spustil: „Mé vlastní vědomosti se odvozují od dvou náhod: od toho, že jsem synem svého otce a že jsem se narodil v téhle zemi. Celá ta historie začala před čtyřiceti lety, krátce po velkém Masakru, kdy se můj otec skrýval v lesích na jihu a já byl dělostřelcem ve vícekrálově osobní flotile. Šlo mimochodem o téhož vícekrále, jenž nařídil Masakr a kterého později potkala tak krutá smrt.“

Barr se chmurně usmál a pokračoval: „Můj otec býval říšským patricijem a siwenským senátorem. Jmenoval se Onum Barr.“

„S okolnostmi jeho vyhnanství jsem velmi dobře obeznámen,“ skočil mu Riose netrpělivě do řeči. „Nemusíte to rozvádět.“

Siweňan ho nevezal na vědomí a nenechal se odchýlit od zvoleného kursu. „Ve vyhnanství ho navštívil tulák, kupec z okraje galaxie, mladík, jenž mluvil s divným přízvukem, který neměl ani ponětí o moderních dějinách Říše a jehož chránil osobní silový štít.“

„Osobní silový štít?“ změřil si ho Riose nasupeně. „Mluvíte z cesty. Jaký generátor by mohl být dost silný na to, aby zkoncentroval štít na velikost jediného člověka? Galaxie skákává, to s sebou na trakaři vezl zdroj atomové energie o váze padesáti miliónů tun?“

„Tohle je ten kouzelník, o kterém se šeptá, o kterém se vyprávějí příběhy a mýty. Označení ‚kouzelník‘ si nezasloužíte jen tak. Neměl s sebou žádný generátor dost velký na to, aby byl na první pohled viditelný, ale i ta nejsilnější ruční zbraň by jeho osobní štít ani nepoškrábala.“

„A to má být všechno? Copak se kouzelníci zrodili z řeči starce, kterého zlomilo utrpení a vyhnanství a který plácal páte přes deváté?“

„Příběhy o kouzelnících se vyprávěly, ještě než se můj otec narodil, pane. Možná vás přesvědčí konkrétní důkaz. Po odchodu od mého otce tento obchodník a takzvaný kouzelník navštívil techmana ve městě, do něhož ho můj otec nasměroval, a zanechal tam štítový generátor stejného

druhu, jaký sám nosil. Po popravě krvavého vícekrát se otec vrátil z vyhnanství a získal jej do svého vlastnictví. Hledal ho dost dlouho...

Ten generátor visí na zdi za vámi, pane. Nefunguje. Vlastně fungoval jen první dva dny, ale když se na něj podíváte, uvidíte, že ho nemohl narvnout nikdo v Říši.“

Bel Riose sáhl po kovovém řetězu, jenž držel na zakřivené zdi, miniaturní adhezni pole povolilo a řetěz se se sotva slyšitelným zasyčením odlepil. Riosovu pozornost upoutal elipsoid o velikosti vlašského ořechu na konci pásu.

„Tohle...“ začal.

„Byl generátor,“ přikývl Barr. „*Býval* to generátor. Jeho tajemství dnes již nelze rozluštit. Subelektronické zkoumání ukázalo, že se spekl do jednoho kusu kovu a že ani ta nejpečlivější studie difrakční mřížky by nedokázala určit, k čemu sloužily jednotlivé části před roztavením.“

„Pak tedy váš takzvaný důkaz stojí jen na jalových slovech a není podložen ničím jiným.“

Barr pokrčil rameny. „Chtěl jste po mně informace a hrozil jste si je vynutit silou. Jestli se k nim chcete stavět skepticky, prosím, ale co s tím mám dělat? Chcete, abych přestal?“

„Pokračujte!“ nařídil mu generál ostře.

„Po otcově smrti jsem pokračoval v jeho výzkumech a pak mi pomohla druhá náhoda, o níž jsem se zmiňoval, neboť Siwenna byla Harimu Seldonovi dobře známa.“

„A kdo je Hari Seldon?“

„Hari Seldon byl vědec za vlády císaře Dalubena IV. Byl to psychohistorik – poslední a největší. Kdysi zavítal i na Siwennu, když bývala velkou obchodní křižovatkou, vyhlášeným centrem vědy a kultury.“

„Hmm,“ zamumlal Riose kysele, „která zaostalá planeta o sobě netvrdí, že za starých časů oplývala bohatstvím?“

„Já mluvím o časech před dvěma sty lety, kdy císař vládl i nad tou nejvzdálenější soustavou, kdy Siwenna patřila k vnitrozemí a nebyla napůl barbarskou pohraniční provincií. Tenkrát Hari Seldon předpověděl úpadek císařské moci a následnou barbarizaci celé galaxie.“

Riose se znenadání rozesmál. „On to předpověděl? Pak se ve své předpovědi zmylil, můj milý vědče. Předpokládám, že si tak říkáte. Vždyť Říše